

**ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

Усага Олена Юріївна

УДК 378:004

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Житомир – 2009

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Житомирському державному університеті імені Івана Франка,
Міністерство освіти і науки України, м. Житомир.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, професор

Вітвицька Світлана Сергіївна,

Житомирський державний університет

імені Івана Франка,

професор кафедри педагогіки.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор

Онищук Людмила Анатоліївна,

Київський міський педагогічний університет

імені Б.Д. Грінченка, кафедра теорії та

історії педагогіки;

кандидат педагогічних наук, доцент

Коношевський Леонід Леонідович,

Вінницький державний педагогічний університет

ім. Михайла Коцюбинського,

кафедра інформаційних технологій в освіті.

Захист відбудеться 12 травня 2009 року о 13.00 годині на засіданні спеціалізованої
вченої ради К 14.053.01 у Житомирському державному університеті імені Івана Франка за
адресою: 10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40, 2-й поверх, конференц-зал.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Житомирського державного
університету імені Івана Франка (10008, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська, 40).

Автореферат розісланий 10 квітня 2009 року

Вчений секретар

спеціалізованої вченої ради

С. Л. Яценко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Зміни в суспільно-політичному житті, економічному розвитку української держави, інформатизація суспільства зумовили необхідність розв'язання одного зі стратегічних завдань реформування освіти – створення умов для вдосконалення навчально-виховного процесу на основі реалізації нових педагогічних та інформаційних технологій, формування творчої особистості як школяра, так і вчителя, реалізації та самореалізації їх можливостей в освітньому процесі.

У період оновлення всіх сфер життєдіяльності суспільства й реалізації Державної національної програми „Освіта: Україна XXI століття”, Концепції 12-річної середньої загальноосвітньої школи, Національної доктрини розвитку освіти України в XXI столітті, Концепції інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл об'єктивний рівень професійної підготовки майбутнього педагога визначається сформованістю його професійних та особистісних якостей і, зокрема, готовністю до дотримання принципів гуманістичної освіти й реалізації інформаційних та особистісно орієнтованих технологій.

Переконливим є той факт, що синтез знань та вмінь, необхідних для ефективного впровадження й оволодіння новітніми педагогічними та комп'ютерними технологіями, є показником ґрунтовно й різнобічно підготовленого спеціаліста, який уміє створити умови для саморозвитку, самоствердження, самореалізації особистості.

Дослідженню підготовки вчителів до використання педагогічних технологій в умовах гуманізації, особистісної орієнтації навчально-виховного процесу приділяється належна увага, зокрема таким її аспектам: філософському (В. П. Андрущенко, І. Г. Єрмаков, С. А. Клепко, В. Г. Кремень, В. С. Лутайта ін.); психологічному (О. Г. Асмолов, Г. О. Балл, І. Д. Бех, В. О. Моляко, В. В. Рибалка, Е. Фромм та ін.); проблемам професійно-педагогічної підготовки вчителя в системі безперервної педагогічної освіти (А. М. Алексюк, І. М. Богданова, О. А. Дубасенюк, О. Г. Мороз, Н. Г. Ничкало, Л. А. Онищук та ін.); теоретичним положенням особистісної орієнтації навчально-виховного процесу (І. А. Зязюн, С. І. Подмазін, О. Я. Савченко, С. О. Сисоєва, Н. Ф. Тализіна та ін.); сучасним науково-методичним положенням про технології навчання й інноваційні педагогічні технології (П. П. Автомонов, В. П. Беспалько, В. І. Євдокимов, М. В. Кларін, І. Ф. Прокопенко та ін.); використанню інформаційних технологій у навчально-виховному процесі (В. Ю. Биков, Р. С. Гуревич, Л. Л. Коношевський, А. І. Олійник та ін.); питанням змісту курсу інформатики (Н. В. Апатова, А. Ф. Верлань, І. Т. Зарецька, Я. М. Глинський, А. М. Гуржій, А. П. Єршов, В. М. Монахов, Ю. С. Рамський, Г. Ю. Цибко та ін.); проблемам підготовки вчителя інформатики (О. І. Бочкін, Л. В. Брескіна, М. І. Жалдак, М. П. Лапчик,

С. М. Прийма та ін.).

Проте аналіз наукових джерел, зокрема педагогічних досліджень, дає можливість стверджувати, що недостатньо теоретично й методично дослідженим залишається такий аспект, як підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Аналізуючи процес підготовки майбутніх учителів інформатики та їх готовність до використання сучасних технологій навчання внавчально-виховному процесі загальноосвітнього начального закладу, можна виділити протиріччя між об'єктивною потребою сучасних загальноосвітніх навчальних закладів у вчителів інформатики, які володіють особистісно орієнтованими технологіями, і недостатнім рівнем підготовки до їх упровадження; усталеним змістом, формами й методами професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів інформатики та необхідністю посилення її спрямування на особистісний розвиток і саморозвиток студента, суб'єкт-суб'єктну взаємодію в навчальному процесі; вимогами сучасного інформаційного суспільства та недостатнім рівнем готовності випускника вищого навчального закладу, майбутнього вчителя інформатики, до широкого, творчого використання інформаційно-комунікаційних та особистісно орієнтованих технологій.

Актуальність проблеми, її недостатня дослідженість зумовили вибір теми наукового пошуку: **„Підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка „Формування професійної майстерності вчителів в умовах Європейської інтеграції” (держ. реєстрац. № 0106U005409). Тема дисертації затверджена на засіданні вченої ради Житомирського державного університету імені Івана Франка (протокол № 4 від 25. 11. 2002 р.) та узгоджена в Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 2 від 25. 02. 2003 р.).

Мета дослідження: розробити, теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити модель і технологію підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Відповідно до мети визначено основні **завдання дослідження:**

1. Проаналізувати стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці.
2. Науково обґрунтувати й експериментально перевірити модель і технологію підготовки майбутнього вчителя до впровадження особистісно орієнтованих технологій

навчання.

3.Визначити сутність, зміст, структурні компоненти й критерії професійної готовності студентів у досліджуваній сфері.

4.Розробити методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів до реалізації особистісно орієнтованих технологій навчання.

Об’єкт дослідження: професійна підготовка майбутніх учителів інформатики.

Предмет дослідження: зміст і технологія підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Гіпотеза дослідження: підготовка майбутніх учителів до реалізації особистісно орієнтованих технологій набуде ефективності за умов:

– урахування в процесі створення моделі провідних ідей гуманістичної парадигми в сучасній, зарубіжній та вітчизняній психолого-педагогічній науці щодо інтелектуального розвитку особистості;

– теоретичного й методичного обґрунтування змісту підготовки майбутніх учителів інформатики у визначеному напрямі дослідження;

– розробки науково обґрунтованої технології підготовки студентів університетів, зокрема педагогічних, до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі вивчення інформатики.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення філософії освіти (Г. П. Васянович, Б. С. Гершунський, І. А. Зязюн, М. Полані, П. Ю. Саух); теорії особистості та її розвитку (А. Маслоу, К. Роджерс); основні положення особистісно орієнтованого підходу до навчання (Є. В. Бондаревська, А. А. Плігін, С. І. Подмазін, В. В. Серіков, С. Л. Яценко та ін.); психолого-педагогічні основи професійно-педагогічної підготовки вчителя в системі неперервної педагогічної освіти (С. С. Вітвицька, С. У. Гончаренко, Н. В. Кузьміна та ін.); сучасні науково-методичні положення про педагогічні технології (Н. В. Борисова, Т. С. Назарова, Г. С. Сазоненко, Г. К. Селевко та ін.) й особистісно орієнтовані технології (Е. Ф. Зеєр, В. Г. Моторіна, О. Ф. Норкіна, Є. С. Полат, І. С. Якиманська та ін.); дослідження з питань формування готовності майбутніх учителів до професійної діяльності (І. М. Дичківська, О. В. Волошенко, В. О. Моляко, О. М. Пехота, Ю. Д. Шаповал та ін.); наукові пошуки щодо удосконалення професійної підготовки учителів інформатики та методики навчання інформатики в загальноосвітніх навчальних закладах (М. І. Жалдак, В. М. Монахов, Н. В. Морзе, О. М. Спірін, Т. В. Тихонова та ін.).

У процесі дослідження враховувалися нормативно-правові акти Міністерства освіти і науки України й такі, що регламентують функціонування освітньо-виховної діяльності у вищому навчальному закладі (Концепція 12-річної середньої загальноосвітньої школи,

Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті, Концепція інформатизації загальноосвітніх навчальних закладів, комп'ютеризації сільських шкіл тощо).

Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань використовувалися такі **методи:** *теоретичні* (аналіз наукових і літературних джерел, виявлення достовірних фактів про взаємозв'язки між явищами й процесами та закономірні тенденції їх розвитку, порівняння, моделювання, системно-структурні й системно-функціональні методи), які дозволили узагальнити та систематизувати теоретичний матеріал із досліджуваної проблеми; *емпіричні* (опитування, тестування, спостереження, експертні оцінювання, педагогічний експеримент, методи математичної статистики, комп'ютерна обробка даних експерименту), що допомогли реалізувати програму дослідження та виявити якісні зміни щодо рівнів готовності майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Організація дослідження. Дослідження проводилося протягом 2001-2008 років й охоплювало три етапи науково-педагогічного пошуку.

На першому (*теоретико-аналітичному*) етапі (2001-2002 рр.) здійснено теоретичне осмислення проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження; вивчено стан вирішення проблеми у філософській, історичній, психолого-педагогічній та фаховій літературі; здійснено аналіз навчальних планів, програм, діючих підручників і навчальних посібників; досліджено й узагальнено досвід роботи вищих навчальних закладів; визначено гіпотезу дослідження та розроблено програму його проведення.

На другому (*аналітико-пошуковому*) етапі (2002-2004 рр.) досліджено сучасний стан підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання у вищих навчальних закладах, проаналізовано його результативність; розроблено експериментальну модель; визначено й уточнено критерії та показники рівнів готовності; проведено констатувальний етап експерименту.

На третьому (*формульовано-узагальнюючому*) етапі (2004-2008 рр.) здійснено експериментальну перевірку моделі підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, створено відповідну технологію, проаналізовано, узагальнено, систематизовано й оформлено результати експериментальної роботи, розроблено дидактичні матеріали та методичні рекомендації щодо підготовки майбутніх учителів інформатики до реалізації особистісно орієнтованих технологій навчання.

Експериментальна база дослідження. Роботу виконано на базі фізико-математичного факультету Житомирського державного університету імені Івана Франка (акт № 923 від 09. 12. 2008 р.), Інституту математики, фізики й технологічної освіти Вінницького

державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського (акт № 10/31 від 27. 06. 2008 р.) та Інституту інформатики Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (акт № 07-10/2077 від 30. 10. 2008 р.).

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що: *вперше* розроблено й теоретично обґрунтовано модель і технологію підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання; *визначено* критерії й показники рівнів готовності майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання; *удосконалено* процес професійної підготовки майбутніх учителів інформатики; *подальшого розвитку* набули форми, методи підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Практичне значення дослідження визначається розробкою технології підготовки майбутнього фахівця до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. На основі результатів експериментальної роботи модернізовано програму курсу „Методика навчання інформатики” з використанням особистісно орієнтованих технологій навчання, розроблено методичні рекомендації „Підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”, щоможуть бути використані як у вищих навчальних закладах з метою підвищення рівня психолого-педагогічної підготовки майбутніх педагогів в аспекті досліджуваної проблеми, так і вчителями загальноосвітніх шкіл.

Вірогідність результатів дослідження забезпечується: теоретичною обґрунтованістю вихідних положень; цілісною організацією дослідження; використанням комплексу взаємодоповнюючих методів, адекватних об’єкту, меті та завданням; кількісним та якісним аналізом емпіричного матеріалу; результатами експериментальної перевірки висунутої гіпотези; застосуванням методів математичної статистики.

Апробація результатів дисертаційного дослідження здійснювалася на науково-практичних конференціях, зокрема, *міжнародних*: „Формування професійної майстерності вчителя в умовах ступеневої освіти” (Київ-Житомир, 2003), „Інформаційні технології в освіті і науці” (Луганськ, 2004); *всукраїнських*: „Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні” (Житомир, 2002), „Проблеми навчання і виховання в школі й вищому навчальному закладі у ХХІ столітті” (Рівне, 2003), „Теорія і методика навчання інформатики та математики” (Мелітополь, 2004), „Індивідуалізація і фундаменталізація навчального процесу в умовах євроінтеграції” (Переяслав-Хмельницький, 2007); Регіональній ХІІ науково-практичній конференції ЖВІРЕ (Житомир, 2003); Науково-практичній конференції молодих дослідників Житомирського державного університету імені

Івана Франка (Житомир, 2004).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження відображено в 15 одноосібних наукових працях, з них 1 – методичні рекомендації, 6 статей у фахових виданнях, затверджених ВАК України, 8 статей у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (207 найменувань, з них 2 – іноземною мовою). У роботі міститься 33 таблиці, 24 рисунки. Загальний обсяг роботи – 247 сторінок, основний зміст дисертації викладено на 180 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність обраної теми наукового пошуку, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, теоретичні основи та методи дослідження; охарактеризовано етапи експериментальної роботи; розкрито наукову новизну, теоретичне і практичне значення; висвітлено дані про апробацію та впровадження результатів дослідження в практику діяльності вищих навчальних закладів.

У **першому розділі** – „Теоретичні основи підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання” – подано результати теоретичного аналізу сутності та взаємозв'язку базових понять дослідження; розкрито історико-педагогічний аспект становлення гуманістичного підходу усфері вітчизняної та зарубіжної освіти; проаналізовано наукові підходи до підготовки майбутніх учителів і впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Відповідно до предмета і завдань дослідження в дисертації проаналізовано й уточнено базові поняття, зокрема, „особистісно орієнтовані технології навчання”, „професійна підготовка майбутнього вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”, „готовність до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”, що дало можливість виявити особливості, сутність і взаємозв'язок понятійного апарату дослідження.

Поняття „особистісно орієнтовані технології навчання” визначається нами як цілеспрямована взаємодія суб'єктів навчального процесу з метою формування творчої особистості (як студента, так і викладача), відкритої для сприйняття нового досвіду, здатної до адаптації, самовдосконалення та самореалізації в різноманітних освітніх і життєвих ситуаціях.

Підготовка вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання розглядається як процес поглибленого оволодіння студентами

науковими основами та технологіями особистісно орієнтованого навчання, формування умінь і спеціальних практичних навичок, зорієнтованих на становлення особистості учня, самоактуалізацію й саморозвиток, суб'єкт-суб'єктну взаємодію, розвиток індивідуальних психологічних та моральних якостей, важливих для роботи в особистісно розвивальному освітньому середовищі.

Доведено, що результатом ефективної підготовки майбутнього вчителя інформатики в контексті досліджуваної проблеми є готовність студентів до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання в процесі вивчення інформатики, яка розглядається як структуроване складне динамічне утворення, що охоплює різноманітні знання, вміння, навички, якості особистості, необхідні для успішного формування технологічної грамотності в умовах особистісно орієнтованого навчання.

Проаналізовано процес становлення гуманістичного підходу у сфері освіти в Україні та за кордоном як провідного підходу до організації навчально-виховного процесу та його особистісної орієнтації.

На основі ґрунтовного аналізу сучасних наукових підходів, зокрема гуманістичного, виділено провідні напрями організації навчально-виховного процесу з упровадженням особистісно орієнтованих технологій навчання як у вищому, так і в загальноосвітньому навчальному закладі: філософський, психологічний, педагогічний, методичний.

Таким чином, було створено підґрунтя для розробки відповідної експериментальної моделі й визначення критеріїв, показників готовності та рівнів її сформованості.

У **другому розділі**, „Модель підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання” науково обґрунтовано й розроблено відповідну модель; визначено основні компоненти, критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів інформатики у досліджуваній сфері; проаналізовано навчально-методичний супровід підготовки вчителя інформатики.

Результатом аналізу наукових джерел, здійсненого в ході дослідження, стало виокремлення таких функціональних компонентів моделі: *діагностико-корегуючого* (дослідження процесу й результатів діяльності, а також актуальних проблем розвитку та виховання суб'єктів навчально-виховного процесу з метою з'ясування причин, що стають на перешкоді розвитку певних якостей особистості, та здійснення впливу на їх формування), *орієнтаційно-прогностичного* (передбачення перебігу навчального процесу з орієнтацією на кінцевий результат на основі визначення основних передумов і механізмів упровадження особистісно орієнтованих технологій навчання та закономірностей вікового й індивідуального розвитку суб'єктів навчального процесу), *проективно-конструктивного*

(розробка провідних цілей і програм розвитку особистості відповідного змісту навчального матеріалу, моделювання цілей, засобів удосконалення власної професійної майстерності, добір способів організації діяльності, що спонукають до пізнання й усвідомлення навчального матеріалу, формування вмінь та навичок, необхідних для становлення самодостатньої особистості), *організаційно-стимулюючого* (залучення до різних видів діяльності, використання набутих знань, умінь і навичок у процесі вивчення інформатики, у навчально-виховних проектах школи, встановлення позитивних суб'єкт-суб'єктних стосунків, створення атмосфери психологічної підтримки, творчого пошуку), *комунікативно-виховного* (оволодіння мовленнєвою культурою, уміння встановлювати й підтримувати доброзичливі взаємини та реалізувати їх у майбутній професійній діяльності, уміння вести діалог з аудиторією, переконувати й відчувати взаємний зв'язок), *дослідно-творчого* (творче застосування відомих педагогічних та методичних ідей до конкретних умов навчання, осмислення і творча розробка нових засобів, форм, методів навчання), *аналітико-оцінного* (контроль, самоконтроль, оцінка та самооцінка результату й процесу здійсненої діяльності з метою фіксації її підсумків для подальшої переоцінки, зіставлення з цілями й завданнями, внесення необхідних коректив, пошуку шляхів удосконалення).

У ході експериментального дослідження встановлено, що реалізація

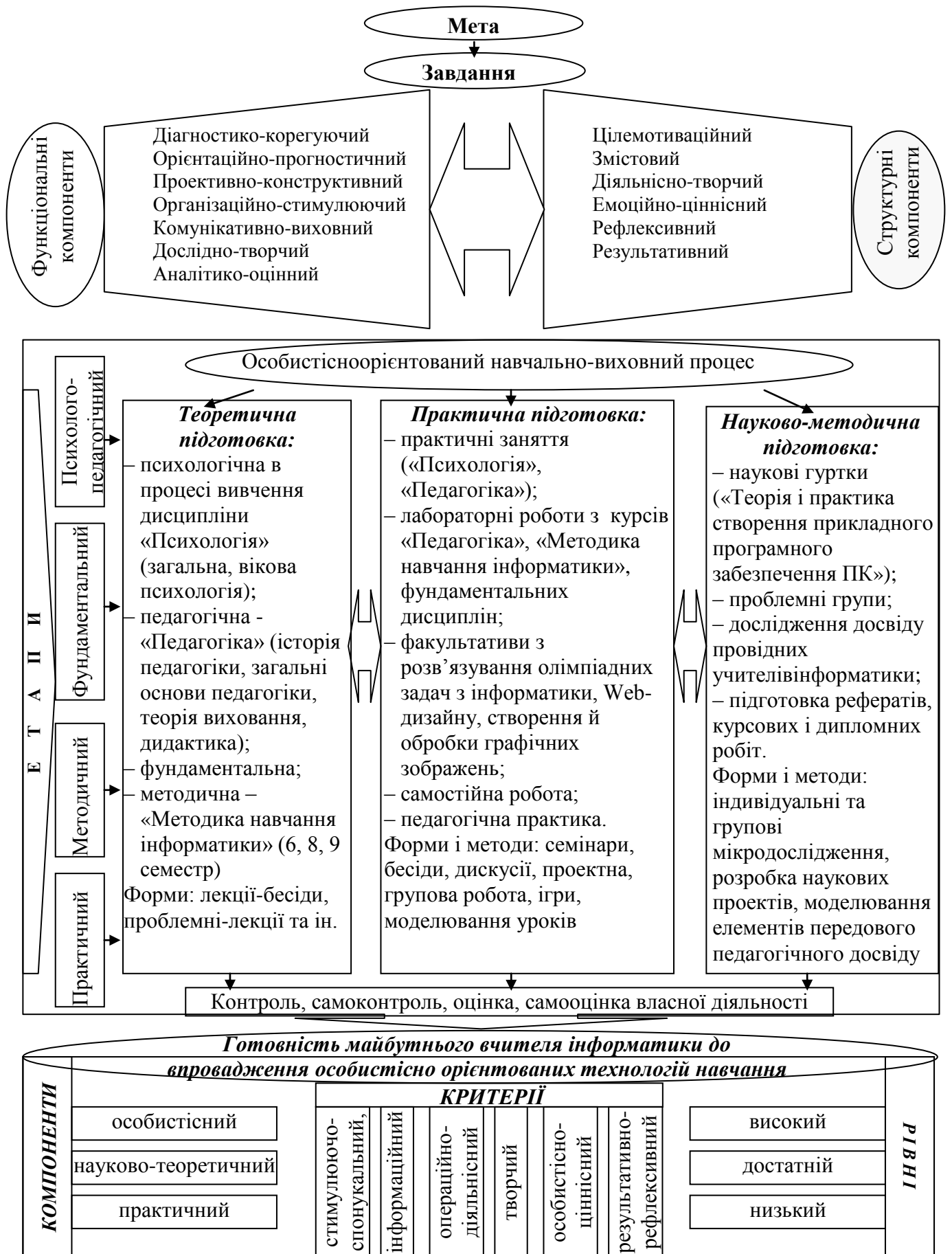

Рис. 1. Модель підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання

функціональних компонентів відбувається в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя й передбачає наявність таких структурних компонентів: *цілемотиваційного* (поєднання цілей професійно-педагогічної підготовки з оволодінням і впровадженням особистісно орієнтованих технологій навчання й усвідомлення значущості їх використання в навчально-виховному процесі), *змістового* (системне набуття фундаментальних, психолого-педагогічних і методичних знань), *діяльнісно-творчого* (набуття необхідних професійних умінь для творчої педагогічної діяльності, яка сприяє ефективному впровадженню особистісно орієнтованих технологій навчання), *емоційно-ціннісного* (уміння створити позитивну емоційну атмосферу та сформувати соціальні, педагогічні, моральні та «я-цінності»), *рефлексивного* (оцінка та самооцінка професійної діяльності з метою фіксації її результатів і подальшою їх переоцінкою; уміння свідомо контролювати й аналізувати результати своєї діяльності, продукт і процес діяльності учнів та рівень розвитку особистісно-професійних якостей для подальшого самоствердження, самовдосконалення й самореалізації, пізнання реального «Я» та зіставлення його з ідеальним «Я»), *результативного* (становлення соціально компетентної особистості, яка володіє досвідом індивідуальної самоорганізації учіння та здатна адаптуватися в середовищі існування, змінювати його завдяки власним особистісним якостям; формування конкурентноспроможного фахівця в суспільстві з ринковою економікою, уміння планувати стратегію власного життя, орієнтуватися в системі найрізноманітніших цінностей, визначати власний стиль життя).

Доведено, що компоненти моделі реалізуються в теоретичній, практичній та науково-методичній підготовці як в аудиторний, так і позааудиторний час. Ефективність підготовки забезпечується контролем, самоконтролем, оцінкою самооцінкою як викладачів, так і студентів.

У процесі реалізації зазначених складових підготовки формується готовність майбутнього вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, що є інтегрованим поєднанням особистісної, науково-теоретичної та практичної готовності.

На основі експериментальних даних у дослідженні розроблено критерії готовності: *стимулюючо-спонукальний* (мотиви, потреби, інтереси, що спонукають до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання); *інформаційний* (система набутих студентом знань щодо технологізації та особистісної орієнтації процесу викладання інформатики в школі); *операційно-діялісний* (сукупність умінь і навичок, необхідних сучасному вчителю інформатики для ефективного впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання); *творчий* (необхідні професійні вміння для творчої педагогічної діяльності); *особистісно-ціннісний* (сукупність особистісно-професійних якостей і цінностей

майбутніх учителів для високопрофесійної педагогічної діяльності); *результативно-рефлексивний* (контроль, самоконтроль, оцінка й самооцінка процесу та результатів здійсненої діяльності з метою окреслення подальших перспектив). Визначено їх показники татри рівні готовності: *низький* (інтуїтивно-репродуктивний), *достатній* (конструктивно-пошуковий), *високий* (творчий).

Моделювання підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, аналіз навчально-методичного супроводу дали можливість розробити експериментальну технологію підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

У **третьому розділі**– „Експериментальна перевірка моделі підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання” – подано програму й методику педагогічного експерименту, описано розроблену експериментальну технологію підготовки майбутніх учителів інформатики в досліджуваній сфері, проаналізовано й узагальнено результати дослідно-експериментальної роботи.

Експериментально визначений розподіл студентів за рівнями готовності на констатувальному етапі експерименту засвідчив, що більше третини студентів (близько 34,8 %) мають низький рівень готовності до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Аналіз результатів констатувального етапу експериментально підтвердив, що в процесі реалізації існуючої системи підготовки майбутніх учителів інформатики недостатньо приділяється уваги такому її аспекту, як підготовка до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, що визначає необхідність розробки і впровадження в навчальний процес експериментальної технології підготовки майбутніх учителів інформатики в досліджуваному напрямі. Визначено, що сформувати належний рівень готовності майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій в загальноосвітньому навчальному закладі неможливо без використання досліджуваних технологій безпосередньо у процесі підготовки майбутніх фахівців.

Доведено, що метою цієї технології є створення оптимальних умов для розвитку особистості студента як неповторної індивідуальності в процесі професійного самовизначення й самореалізації шляхом упровадження суб'єкт-суб'єктної взаємодії. Розроблена технологія передбачає реалізацію таких блоків: *цілемотиваційного* (виділення, розуміння й актуалізація цілей і завдань педагогічної діяльності; усвідомлення значущості знань, умінь навичок у сфері впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання; установка на професійно-педагогічний розвиток і саморозвиток); *змістово-теоретичного* (оволодіння змістом психолого-педагогічних, фахових і методичних знань); *практично-*

лабораторного (процесуального) (застосування знань, умінь і навичок у ході вивчення психолого-педагогічних, фахових дисциплін, зокрема курсі методики навчання інформатики, вибір технологій, методів, форм, засобів навчання, планування навчально-виховних завдань);аналітико-оцінного (здійснення контролю, самоконтролю, оцінки, самооцінки власної діяльності).

Ефективність упровадження експериментальної технології визначено за допомогою показників критеріїв готовності з використанням таких методів, як спостереження, анкетування, опитування, тестування та ін. Аналіз результати підсумкового зрізу, що передбачав застосування методів статистичної обробки, зокрема t-критерію Стюдента та порівняльного аналізу, підтвердили позитивну динаміку формування готовності студентів до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання (рис. 2).

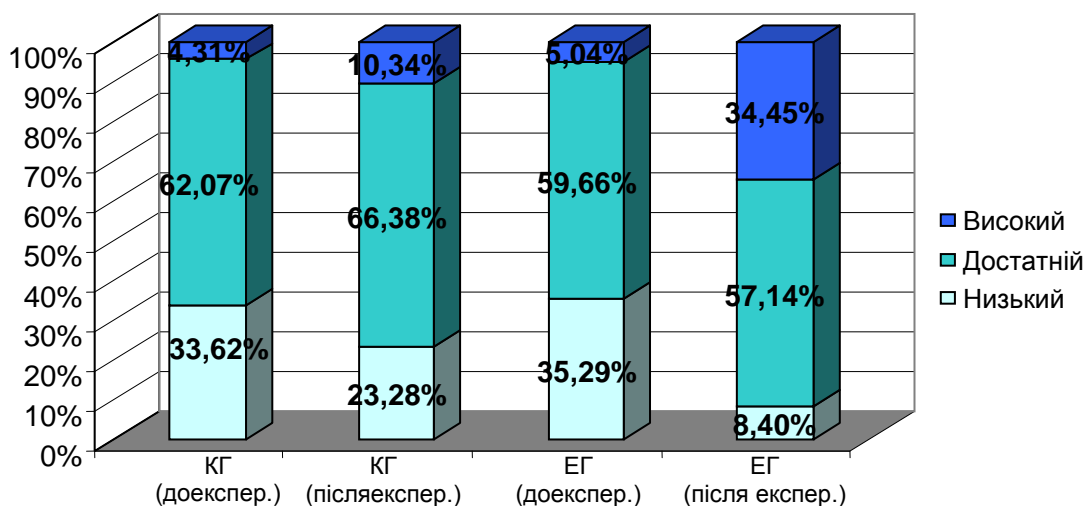

Рис. 2. Динаміка рівнів готовності студентів експериментальних (ЕГ) і контрольних (КГ) груп до впровадження особистісно орієнтованих технологій на початку та в кінці експерименту

Дослідження засвідчило, що зміна рівнів готовності майбутніх учителів інформатики експериментальних груп на підсумковому етапі визначається тенденцією переходу їх із низького (інтуїтивно-репродуктивного) рівня на достатній (конструктивно-пошуковий) та вищий (творчий). Значно зменшилася кількість студентів експериментальної групи порівняно з контрольною, у яких готовність до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання сформована на інтуїтивно-репродуктивному рівні (8,4% – експериментальна, проти 23,28% – контрольна) та збільшилася кількість тих, у яких досліджувана готовність сформована на високому (творчому) рівні (34,45% проти 4,31%).

Порівняння показників експериментального дослідження в ході констатувального й підсумкового зрізів свідчать про наявність суттєвих змін у розподілі

студентів експериментальних груп за рівнями готовності, що підтверджує ефективність запропонованої моделі та технології підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

ВИСНОВКИ

Результати теоретичного й експериментального дослідження підтвердили гіпотезу, засвідчили вирішення поставлених завдань і дали підстави для таких **висновків**:

1. Здійснений аналіз філософської, історико-педагогічної, психолого-педагогічної й методичної літератури, визначення основних ідей досліджуваного підходу (спрямованість на розвиток особистості, суб'єкт-суб'єктна взаємодія, цілісність і комплексність реалізації складових педагогічної системи, вибір форм, методів, засобів, що сприяють самореалізації та самоствердженню суб'єктів навчального процесу, оптимальність і результативність діяльності вчителя й учня тощо) та дослідження впровадження їх на практиці дає можливість стверджувати про недостатній рівень реалізації цих положень у навчальному процесі як загальноосвітніх, так і вищих навчальних закладів.

У процесі аналізу наукових досліджень уточнено та науково обґрунтовано поняття „особистісно орієнтовані технології навчання”, „професійна підготовка майбутнього вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”, „готовність до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання”.

2. З урахуванням сучасних тенденцій на основі системного підходу розроблено модель підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. Визначено її основні компоненти: а) функціональні (діагностико-корегуючий, орієнтаційно-прогностичний, конструктивно-проективний, організаційно-стимулюючий, комунікативно-виховний, дослідно-творчий, аналітико-оцінний); б) структурні (цілемотиваційний, змістовий, діяльнісно-творчий, емоційно-ціннісний, рефлексивний та результативний). Розроблена модель, що включає мету, завдання, зміст, технологію, етапи й результат підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, забезпечує комплексний підхід до розв'язання проблеми дослідження та сприяє зростанню особистісного потенціалу суб'єктів педагогічного процесу. У ході експериментального дослідження встановлено, що в результаті реалізації компонентів розробленої моделі формується готовність майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

На основі сучасних наукових підходів до створення й реалізації педагогічних технологій нами було розроблено, експериментально перевірено й упроваджено навчально-виховний процес технологію підготовки майбутніх учителів інформатики у визначеному напрямі, яка передбачала реалізацію цілемотиваційного, змістово-теоретичного, практично-

лабораторного, процесуально-творчого, аналітико-оцінного блоків. Результати порівняльного аналізу підтвердили переваги підготовки студентів експериментальної групи з використанням розробленої технології.

3. У ході експериментального дослідження визначеної обґрунтовано сутність, структурні компоненти готовності майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. Виокремлені відповідні критерії готовності (стимулюючо-спонукальний, інформаційний, операційно-діяльнісний, творчий, особистісно-ціннісний, результативно-рефлексивний) дали змогу визначити рівні її сформованості (низький – інтуїтивно-репродуктивний, достатній – конструктивно-пошуковий, високий – творчий), кожен з яких характеризувався ступенем прояву певних показників відповідних критеріїв.

Порівняння результатів дослідження засвідчили суттєві позитивні зміни в мотивації вивчення й реалізації особистісно орієнтованих технологій навчання в студентів експериментальної групи; у знаннях основних ознак технологічного та особистісно орієнтованого підходу в навчанні, особливостей застосування особистісно орієнтованих технологій в шкільному курсі інформатики; у рівнях сформованості необхідних умінь; в емоційно-ціннісній сфері.

4. В результаті дослідження розроблено методичні рекомендації «Підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання», в яких розглянуто доцільність використання особистісно орієнтованих технологій навчання в навчально-виховному процесі як вищої, так і середньої школи та врахування результатів упровадження розробленої моделі в удосконаленні державних стандартів освіти, освітньо-кваліфікаційній характеристиці фахівців.

Результати проведеного дослідження, перевірені за допомогою методів математичної статистики, засвідчили ефективність упровадження експериментальної технології й підтвердили правильність висунутої нами гіпотези.

Проведене дослідження не претендує на остаточне розв'язання проблеми підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. Актуальність і складність її вирішення у навчально-виховному процесі загалом та в курсі шкільної інформатики зокрема потребує подальшого теоретичного й експериментального дослідження, а саме: окреслення перспектив використання особистісно орієнтованих технологій управління та виховання в ході підготовки майбутніх учителів інформатики та в організації навчально-виховного процесу загальноосвітніх навчальних закладів; наукового обґрунтування й розробки навчально-методичного супроводу підготовки майбутніх учителів інформатики з урахуванням особливостей упровадження особистісно

орієнтованих технологій.

Основний зміст дисертації відображено в таких **публікаціях** автора:

Методичні рекомендації:

1. Усата О. Ю. Підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання (у процесі вивчення методики навчання інформатики) : методичні рекомендації / Олена Юрїївна Усата. – Житомир : Вид-во ЖДУ, 2005. – 67 с.

Статті у фахових виданнях:

2. Палько О. Ю. Формування творчого мислення молодших школярів нетрадиційними засобами навчання / О. Ю. Палько // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та вузі : зб. наук. праць. – Рівне : Волинські обереги, 2002. – С. 89–92.

3. Палько О. Ю. Проблеми підготовки вчителів до формування творчого мислення учнів засобами інформатики / О. Ю. Палько // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. – Рівне, 2003. – С. 129–132.

4. Палько О. Ю. Готовність майбутніх учителів інформатики до застосування особистісно орієнтованих технологій / О. Ю. Палько // Вісник Житомирського педагогічного університету імені Івана Франка. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2003. – Вип. 12. – С. 147–149.

5. Палько О. Ю. Особистісно орієнтовані технології у підготовці вчителя інформатики: історія проблеми та шляхи її розв'язання / О. Ю. Палько // Педагогічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. – Вип. 36. – С. 271–276.

6. Усата О. Ю. Наукове підґрунтя побудови моделі підготовки вчителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання / О. Ю. Усата // Гуманітарний вісник ДВНЗ (Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди) : наук.-теорет. зб. – Переяслав-Хмельницький, 2007. – С. 379–383.

7. Усата О. Ю. Модульно-розвивальна технологія в підготовці учителів інформатики / О. Ю. Усата // Психолого-педагогічні основи гуманізації навчально-виховного процесу в школі та ВНЗ : зб. наук. праць. – Рівне, 2008. – Ч. II. – С. 298–303.

Інші публікації:

8. Палько О. Ю. Дидактичні погляди Івана Огієнка / О. Ю. Палько // Національна освіта: традиції і новації у контексті ідей Івана Огієнка : зб. наук. праць / За ред. проф. М. В. Левківського. – Київ–Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 116–118.

9. Палько О. Ю. Розвиток творчих здібностей підлітків / О. Ю. Палько // Педагогічна творчість: науковий пошук молодих дослідників : зб. наук.-метод. праць / За ред. проф. М. В. Левківського. – Житомир : ЖДПУ, 2002. – С. 37–39.

10. Палько О. Ю. Розвиток творчих здібностей та творчого мислення старшокласників засобами інформатики / О. Ю. Палько // Соціально-педагогічні проблеми сучасної середньої та вищої освіти в Україні : зб. наук. праць / За заг. ред. доц. Н. А. Сейко – Житомир ЖДПУ, 2002. – С. 240–242.

11. Палько О. Ю. Розвиток творчого мислення школярів нетрадиційними засобами навчання / О. Ю. Палько // Українська національна школа: витоки та сучасність (науково-педагогічний пошук молодих дослідників, присвячений 125-річчю дня народження Григорія Вашенка) : зб. наук.-метод. праць / За ред. доц. О. С. Березюк, З. А. Осадчої. – Житомир : Житомир. держ. пед. ун-т., 2003. – С. 113–116.

12. Палько О. Ю. Проблеми підготовки вчителів інформатики до формування творчої особистості учнів з використанням новітніх технологій / О. Ю. Палько // Науковий пошук молодих дослідників : зб. наук. праць студентів та аспірантів / за заг. ред. канд. пед. наук, доц. каф. педагогіки В. М. Єремєєвої. – Житомир : Поліграфічний центр ЖДУ, 2004. – С. 11–13.

13. Палько О. Ю. Інформатика як навчальний предмет: історичний аспект / О. Ю. Палько // Теорія і методика навчання інформатики та математики : зб. наук. праць. – Мелітополь : МДПУ, 2004. – Вип. 3. – С. 112–114.

14. Палько О. Ю. Готовність студентів першого курсу до оволодіння комп'ютерними технологіями / О. Ю. Палько // Інформаційні технології в освіті і науці : матеріали Міжнарод. молодіж. наук.-практ. конф., 26-29 травня 2004 р., Луганськ. – Луганськ : Знання, 2004. – С. 82–87.

15. Палько О. Ю. Структурно-логічна модель особистісно орієнтованого навчання / О. Ю. Палько // Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами інноваційних освітніх технологій : зб. наук. праць. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2004. – С. 202–208.

Усата О.Ю. Підготовка майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Житомирський державний університет імені Івана Франка, Житомир, 2009.

Дисертаційна робота є теоретико-експериментальним дослідженням проблеми

підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. Проаналізовано сутність і взаємозв'язок базових понять дослідження; розглянуто наукові підходи до гуманізації навчально-виховного процесу у контексті проблеми, що розглядається. Розроблено, теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність моделі та технології підготовки майбутніх учителів інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання. Визначено критеріальні характеристики готовності студентів до реалізації досліджуваних технологій. Основні результати експериментальної роботи впроваджено в навчальний процес вищих навчальних закладів.

Ключові слова: особистісно орієнтована технологія навчання, підготовка майбутнього вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, готовність майбутнього вчителя інформатики до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання.

Усатя Е. Ю. Подготовка будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. – Житомирский государственный университет имени Ивана Франко, Житомир, 2009.

Диссертационная работа представляет теоретико-экспериментальное исследование проблемы подготовки будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения.

В результате изучения философской, психологической, педагогической литературы проанализированы базовые понятия исследования: „личностно ориентированные технологии”, „подготовка учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения”, „готовность учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения”. В работе представлен историко-педагогический аспект становления гуманистического подхода к процессу обучения с использованием личностно ориентированных технологий в Украине и за рубежом.

Проведенный анализ современных научных подходов, в частности гуманистического, дает возможность определить основные направления организации учебно-воспитательного процесса с внедрением личностно ориентированных технологий обучения: философское, психологическое, педагогическое, методическое.

В исследовании разработана и теоретически обоснована модель подготовки будущих учителей информатики к реализации личностно ориентированных технологий обучения,

которая включает функциональные (диагностико-корректирующий, ориентационно-прогностический, проектив-но-конструктивный, организационно-стимулирующий, коммуникативно-воспитательный, исследовательно-творческий, аналитико-оценочный) и структурные (целемотивационный, содержательный, деятельностьно-творческий, эмоционально-ценностный, рефлексивный, результативный) компоненты. В результате экспериментальной работы создана технология подготовки будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения; определены ее основные блоки: целемотивационный, содержательно-теоретический, практически-лабораторный, процессуально-творческий, аналитико-оценочный.

В ходе работы установлено, что результатом реализации модели, внедрения экспериментальной технологии является сформированная готовность будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения. В процессе экспериментального исследования определены сущность, структурные компоненты, критерии и уровни этой готовности. Выделены стимулирующе-побудительный, информационный, операционно-деятельностный, творческий, личностно-ценностный, результативно-рефлексивный критерии и три уровня готовности будущих учителей информатики к использованию личностно ориентированных технологий обучения (низкий – интуитивно-репродуктивный, достаточный – конструктивно-поисковый, высокий – творческий).

В процессе педагогического эксперимента было определено состояние исследуемой готовности до и после реализации разработанной технологии в подготовке будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения. Сравнительный анализ показателей формирования готовности в экспериментальных и контрольных группах в начале и в конце эксперимента подтвердил, что использование предложенной технологии способствует значительному повышению ее уровня. Прослеживаются значительные положительные изменения в мотивации изучения и использования личностно ориентированных технологий в построении учебного процесса; знаниях студентов основных особенностей технологического и личностно ориентированного подходов к обучению; уровнях сформированности необходимых умений и личностных новообразований.

Результаты проведенного экспериментального исследования, подтвержденные методами математической статистики, свидетельствуют об эффективности экспериментальной технологии подготовки будущих учителей информатики к внедрению личностно ориентированных технологий обучения и правильности сформулированной гипотезы. Основные результаты исследования реализованы в учебном процессе высших

учебных заведений Украины.

Ключевые слова: лично ориентированные технологии, подготовка учителей информатики к внедрению лично ориентированных технологий обучения, готовность учителей информатики к внедрению лично ориентированных технологий обучения.

Usata O.Yu. Preparation of Future Informatics Teachers to Implementation of Personally Oriented Education Technologies. – Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Pedagogics: Speciality 13.00.04. – Theory and Methodology of Professionally Oriented Education. – Zhytomyr State University named after Ivan Franko. – Zhytomyr, 2009.

The thesis is a theoretical and experimental research in the field of preparation of future Informatics teachers for the implementation of personally oriented education technologies. The essence and interconnection of basic notions of the research are analysed; scientific approaches to humanization of teaching and educational process with the implementation of personally oriented education technologies are considered. The effectiveness of the model and technology in preparation of future teachers for the implementation of personally oriented education technologies is worked out, theoretically grounded and experimentally tested. The criteria defined. The main results of experimental work are implemented into the educational process of establishments of higher education.

Key words: personally oriented education technology, preparation of a future Informatics teacher for the implementation of personally oriented education technologies, readiness of a future Informatics teacher for implementation of personally oriented education technologies